

Take-home message van de KNBV-Studiekringdag 'Grote bekken in het multifunctionele bos'

- Dynamiek tussen bomen
- Let op het doel!
- Tolerantie is een goede zaak, zowel verschillend beheer als ten opzichte van elkaar (verschillend denken)
- Multifunctionele bosbegrazing, een poldermodel?!
- Totale verwarring over het begrip functionaliteit
- Het morele gelijk van natuurlijke begraasde systemen maakt dat beheersvarianten die daarvan afwijken psychologisch het onderspit delven.
- Hoe moet een particulier met het nieuwe subsidiestelsel een multifunctioneel bos beheren?
- Syndroom van de verschuivende ijkpunten versus "Who cares?"
- Natuurlijk behoud in bossen lijkt onlosmakelijk verbonden met grote grazers. Gevaarlijk idee. Vandaag het idee gekregen dat er een dogma is dat het systeem niet compleet zou zijn zonder die dieren.
- Niet overal alles willen. Keuzes maken. Doelen kiezen en daar beheerssystemen op afstemmen.
- Als een doel hebt waar je 20.000ha voor nodig hebt om het te realiseren, maar je hebt maar 5.000ha, dan is dat heel jammer, maar dan kun je dat dus niet bereiken.
- Een bos zonder dier is als een café zonder bier.
- Bosbegrazing is mogelijk in multifunctioneel bossen in z'n totale variëteit (veelheid van vormen). Iedereen vindt dat het kan, maar overal is het anders.
- Dat maar 1 persoon de klimatologische veranderingen heeft genoemd. Daar mag nog meer aandacht aan besteed worden.
- Multifunctioneel bos met houtproductie stelt randvoorwaarden aan je grazers. Leuke metafoer van het Perzisch tapijt.
- Idealisme en emotie versus wetenschappelijke evaluatie en concrete beheersdoelen + grootschalige idealen in een veel te kleinschalig landschap.
- Durf te kiezen.
- We hebben een akelig statisch beeld van bosbegrazing. Niks besproken over de effecten van wildjacht op het gedrag van wild.
- Beesten horen bij het bos, maar beesten en hout gaan niet zo goed samen.
- Teleurstelling dat schapen niet genoemd zijn. Particulieren kregen ook geen aandacht. Kostenprijsje van natuurbeheer valt buiten scoop. Allemaal wensen, maar hoe te realiseren voor particulier? Ochtendsessie boeiender dan middagsessie.
- Multifunctionaliteit nog bij lange na niet multifunctioneel. Altijd nog functies ondergeschikt aan andere.
- Laat de kleine eigendommen de dingen doen die zij kunnen, en de grote eigenaren wat zij kunnen.
- Diversiteit behouden
- Verward op een hoger niveau.
- Onduidelijk of begrazing gunstig voor biodiversiteit is of niet, maar ik zie een heleboel kansen voor arme zandgronden.
- De scheiding van functies zorgt voor een optimale benutting van ons landje.
- De ongreepbaarheid van het begrip natuurbos.
- Deze dag bracht veel interessante informatie alhoewel het algehele plaatje nog wat mistig is. Maar enthousiasme is gewekt.

- Het multifunctionele bos in relatie tot de grote grazers is te weinig aan de orde geweest en er werd veel langs elkaar heen gepraat. Interesse voor de Vlaamse bossen en het beheer daar is gewekt.
- Als je kwaliteitshout wilt, dan geen grote grazers (paarden en runderen)
- Indien je grote grazers in je gebied wilt, dan zijn de schaalgrootte en een combinatie van bos en open landschap van belang.
- Kansen en mogelijkheden van bosbegrazing zijn afhankelijk van je doelen als beheerder.
- Er zijn veel mogelijkheden t.a.v bosbegrazing, maar bezint eer ge begint. En ik wil graag beginnen!
- Vanuit welke doelstelling ook, er wordt teveel uitgegaan van een statische situatie in het terrein.
- Hele leerzame en diverse dag. Begrazing in het bos met grote grazers is alleen mogelijk op grotere oppervlakte, niet voor kleine particuliere bosbeheerders.
- Als een gebied maar groot genoeg is, is er ruimte voor grote grazers. Een motiverende dag!
- Begrazing is een door emoties gedreven onderwerp, persoonlijke achtergrond en ideeën over hoe natuur eruit moet zien zijn in veel gevallen veel meer bepalend in keuzes dan kennis en wetenschap.
- Schaal en financiële mogelijkheden zijn erg belangrijk voor de mogelijkheden van bosbegrazing met grote grazers.
- "Natuurlijke" begrazing is algemeen geaccepteerd, maar grote grazers zijn een luxe die niet iedereen zich kan veroorloven.
- Men denkt nog steeds te veel in aparte vakjes natuur en we moeten juist meer gaan denken in natuur als een groot geheel. Bovendien moet de term 'multifunctioneel bos' veel ruimer worden opgevat, de recreatieve functie wordt onderschat.
- Vanaf het eerste begin hebben twee kampen tegenover elkaar gestaan op dit onderwerp, maar door de jaren heen is daar wat meer nuancering en wederzijds begrip in gekomen. Vandaag heeft daar weer aan bijgedragen.
- De maatschappelijke functies van het bos zijn te weinig aan bod gekomen en ik heb dus ook geen argumenten gehoord waarom begrazing met runderen en paarden maatschappelijk wenselijk is.
- De toegevoegde waarde van bosbegrazing was niet duidelijk en ik heb vandaag ook geen argumenten gehoord die dit veranderen.
- Beheerders moeten hun doelen duidelijk definiëren en naar aanleiding daarvan kijken wat ze met zowel wilde als semi-gedomesticeerde willen en kunnen bereiken.
- Over dit onderwerp is veel meer bekend dan ik had gedacht en interesse is gewekt om er meer over te weten te komen.
- Zou nader feitelijk in beeld willen krijgen wat ecologisch gezien het effect is als herbivorie (met runderen en paarden) op "kleine" stukken wordt toegepast. Ontbreekt er dan iets en wat moet de schaal van herbivorie minimaal zijn.
- Moeten we grote grazers (runderen en paarden) wel terug willen brengen in Nederland, moeten we wel terug willen naar die situatie van vroeger zoals we ons die voorstellen? Misschien moeten we ons juist richten op het optimaliseren van de natuur die we nu hebben met de nu natuurlijk voorkomende herbivoren.